
Kriminálpedagógiai és kriminál- pszichológiai irányok a kriminológiában Magyarországon a XIX-XX. század fordulóján

Domokos Andrea*

a büntetőjogi reformokat eredményező pozitívista szemléletű kutatások tudományos módszerekkel igyekeztek felmérni a bűnözést, mint társadalmi jelenséget, és a bűnözőt, mint társadalmi, biológiai, egyúttal sajátos pszichével rendelkező lényt. Míg a morálstatisztika és kriminálstatisztika a deviáns jelenségek, a bűncselekmények mennyiségi alakulását térképezte fel, a kriminálantropológia a bűnöző egyének testi jellegzetességeit, vélt testi rendellenességeit kutatta, addig a pszichoanalízis a bűnelkövető neurózisát próbálta meg diagnosztizálni. A XX. század kezdetén a pszichoanalízis a kriminológia területén is jelentős kutatásokat indított meg, keresték a módokat, amellyel a pszichiátria, pszichológia segíthet a bűnözés okainak feltárásában és a bűnelkövetők kezelése során. A lélektani megközelítés és a kriminálpedagógiai kezelés elsősorban a fiatalok büntető igazságszolgáltatásában merült fel igényként.

A kriminálpedagógia megjelenése

A XX. század fordulóján jelentkező reformigények nem voltak előzmény nélküliek. A magyar reformkorban a büntetésvégrehajtás megújítását célzó törekvések között szerepelt a kriminálpedagógia hasznosítása.

Eötvös József kulturális és nevelési nézetei jelentették a magyar kriminálpedagógia kezdeteit. Eötvös a magyar reformkor kiemelkedő alakjaként nemcsak az irodalom, a kultúra, a kultúrpedagógia meghatározó személyisége, hanem politikusként és a büntetésvégrehajtási rendszert megreformálni kívánó államférfiként is sokat tett a magyar társadalom megreformálása, megjavítása érdekében. Mind Európában, mind Magyarországon a XIX. század közepén a társadalom jobbá tétele, átalakítása volt a haladó erők legfőbb célja. A reformkori javítási törekvésekből nem maradhatott ki az iskola megreformálása és a fogházak „megjavítása” sem.¹

* Egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Tanszék.

¹ Eötvös József – Lukács Móricz: *Fogházjavítás*. Heckenast, Pesten, 1842. 191.o.

Az elítéltek erkölcsi javítását két szinten kívánták megvalósítani. Az első szint a külső, törvények általi javítás, amelynek során a törvénytisztelő, jogkövető magatartásra vezetik vissza az elítéltet. A szabályok tisztelete, a munkavégzés, az indulatok megfékezése, a tudatlanság, iskolázatlanság felszámolása vezethet el szerintük a rendes élethez. A belső, erkölcsi javítás ennél jóval mélyebb változást kell, hogy előidézzon és a nevelés eszközeivel érhető el. Céljuk a lélekből kiirtani a gonoszt és helyébe erényeket ültetni. Az erkölcsi nevelés, javítás végső célja olyan embereket visszaküldeni a büntetésvégrehajtási intézetekből a társadalomba, akik magukévá teszik a normákat és önként válnak jogkövetővé büntetésük letöltése után.

A belső erkölcsi nevelés leghatásosabb eszközének a munkavégzést tekintették. Míg munkát végez az elítélt, nincsenek bűnös gondolatai, nem újabb bűncselekmények megtervezésén gondolkodik. A munkavégzés leszoktatja az elítéltet a dologtalan, henye életmódról, hozzászoktatja a rendszerességhez. Végül a rabkereset lehetővé teszi, hogy szabadulása után megfelelő körülmények között kezdje újra életét a társadalomban. A rabkeresmény egyrészt a munka jutalmaként jelenik meg az elítélt számára, másrészt pedig szociális felemelkedését is szolgálja.

Székely György a morálpedagógia képviselőjeként a nevelés erkölcsi vonatkozásait kutatta, egyúttal a bűnelkövetők nevelésének kérdéskörével is foglalkozott.² Céltudatos pedagógiával két eredményt kívánt elérni, egyrészt azt, hogy az elkövetők lássák be bűnük rossz, elítélendő voltát, másrészt a büntudat felkeltése mellett azt kell felkutatni, hogy az adott bűnelkövető milyen pozitív személyiségjegyekkel bír. A lelkiismeretfurdalás, büntudat kialakításával együtt a jó tulajdonságok felismerése és a pozitívumokon alapuló személyiségfejlesztés a morálpedagógia feladata a bűnösök vonatkozásában Székely meglátása szerint. Kármán Elemér méltó utódja Eötvös Józsefnek a kriminálpedagógiában. A fiatakorúak bírójára, azonban hozzáállását jelentősen meghatározta édesapja, Kármán Mór pedagógiai munkássága. A züllés társadalmi okait vizsgálta, az erkölcsileg megtévedt, züllésnek indult és bűnös gyermekek sorsát kutatta. A gyermekek erkölcsi hibáinak és betegségeinek gyógyításával, kezelésével foglalkozott. A kriminálpedagógia szerinte a kriminológia és a pedagógia határán levő tudomány.

A XX. század elején a magyar igazságszolgáltatás fiatakorúakkal foglalkozó szakember-gárdájának elhivatottsága, felkészültsége nagy reményekkel kecsegtetett egészen az első világháborúig. Az 1908. évi XXXVI. törvény (I. Büntető Novella) és a fiatakorúak bíróságáról szóló 1913. évi VII. tc. méltán vívta ki az európai büntetőjogászok elismerését. A világháború azonban megakadályozta a nagyszerű tervek következetes és folyamatos végrehajtását.

1917-ben Angyal Pál javasolta egy kriminálpedagógiai intézet létrehozását. A gyakorlati megvalósítást Kármán Elemér vállalta fel. Az intézetet az erkölcsi veszélynek kitett, züllésnek indult és bűncselekménnyel gyanúsított gyermekek és fiatakorúak részére tervezték. Kármán szabályzatában meghatározta a feladatokat és a végrehajtás módozatait.³ Laboratóriumi körülmények között terveztek

² Székely György: *Morálpedagógiai kérdések*. Budapest, 1913. 42.o.

³ „A Kriminálpedagógiai Intézet megalakítása”. *Szemle. Jogtudományi Közlöny*. 1917/26. sz. 242. o.

pszichológiai, pedagógiai, medico-pedagógiai megfigyeléseket a fiatalokon. Vállalták szakvélemény készítését a fiatalkorúak bíróságai, gyámügyi, gyermekvédelmi hatóságok és egyesületek számára. Kriminálpedagógiai könyvtár létesítését határozták el. Céljuk tudományos módszerrel kutatni a gyermekek és fiatalkorúak erkölcsi romlásának és bűnözésének okait. Gondoskodni kívánnak a fiatalkorúak bíróságai, valamint a kisegítő iskolák, gyógypedagógiai nevelőintézetek pedagógiai továbbképzéséről.

Az Erzsébetfalvai Kriminálpedagógiai Intézet laboratóriumának pszichopatológiai szakértője 1917 májusában a Magyar Jogászegylet büntetőjogi bizottsága előtt igyekezett bizonyítani, hogy milyen nagy szükség van pszichológiailag képzett kriminálpedagógusokra.⁴ A fiatalkorú bűnözők 25-30 %-át a pszichopáták körébe sorolta, részükre külön intézetek létrehozását javasolta. Szükségét látta a csavargók, visszaesők esetében szakképzett pszichológus bevonásának. A javítóintézetek individualizálása a bűnelkövető fiatalok típusai szerint megfontolandó, így az alkalmi bűnözők, az elhanyagolt nevelésű gyermekek, a nagyfokban degeneráltak részére külön elhelyezést kell biztosítani. A korabeli kutatások azt támasztották alá, hogy a gyógypedagógiai eljárások és a nevelőintézetek a pszichopáták részére szükségesek, egyúttal a javulás reményével is kecsegtetnek.

Kármán Elemér szerint a fiatalkorúak nevelő kezelése lélektani megismerésük alapján lehetséges.⁵ „A kriminálpedagógiai befolyásolás kérdésénél mindenekelőtt le kell szögeznünk a magyar törvénynek azt az álláspontját, amely nem elégszik meg azzal, hogy a bíróság csupán nevelő intézkedést rendel, hanem egyenesen bírói funkcióvá teszi a nevelőintézkedést és a bírót valamint az ő közegeit és segítőit egyenesen arra hatalmazza fel, hogy a fiatalkorú nevelését irányítsák és vezessék...”⁶

Nagy változás ez a „Csemegi-kódex” szabályozásához képest. A korabeli szakemberek minden tudásukkal igyekeztek az új feladatnak megfelelni, a fiatalkorúak bírái nagy lelkesedéssel tanulmányozták a pedagógiát, pszichológiát az I. Novella utáni időben. Kármán az erzsébetfalvai kriminálpedagógiai intézet tapasztalatait ajánlja kollégái figyelmébe. A fiatalkorúak bíráit, a pártfogó tisztviselőket, a társadalmi pártfogókat együtt javasolja továbbképezni, ahol szemináriumszerű csoportokban ismernék meg az elméletet, adnák át egymásnak gyakorlati tapasztalataikat. Abban az esetben lehet egységes a fiatalkorúak igazságszolgáltatása, ha a bírák, a pártfogó tisztviselők, a javítóintézetek és a fiatalkorúak fogházának vezetői ugyanabban a rendszerben tanulnak kriminálpedagógiát.

Egy évvel később még nem látszott megvalósulni a fenti nagyszabású terv, ahogy Sándor József panaszolja, mérhetetlen nagy szakadék van a törvény és a

⁴ „A Magyar Jogászegylet büntetőjogi bizottsága” vitája. Szemle. *Jogtudományi Közlöny*. 1917/20. sz. 192. o.

⁵ Kármán Elemér: A fiatalkorúak bíróságainak kriminálpedagógiai alapjai. *Jogtudományi Közlöny*. 1917/2. sz. 12-14. o.

⁶ *Uo.* 13. o.

gyakorlat között.⁷ A javítóintézetek nem felelnek meg a kívánalmaknak, a fiatakorúak nevelése, megjavítása nem biztosított. Sándor javasolja, hogy az intézetbe utalás után megfigyelő javítóba küldjék a fiatakorúakat, ahol lehetőség nyílik annak megállapítására, hogy a züllésnek vagy kriminalitásnak társadalmi vagy egyéni okai voltak-e. Külön intézetbe kell utalni a pszichopatákat és külön intézetbe a szociopatákat. „Ha a Bn. és Fb. szelleme és annak végrehajtása között ily mélységes nagy úr tátong a javító-nevelő intézeteket illetően ugyanily állapotokat találunk a fiatakorúak fogházaiban is és valóban alkalmoszerű Lisztnek az a mondása, hogy az a fiatakorú, akit a bíróság szabadon enged, még talán megjavul, de akit fogházba küld, az biztosan elzüllik!”⁸

Kriminálpszichológia, kriminálpszichoanalízis

Kármán Elemér már 1911-ben szorgalmazta, hogy az igazságszolgáltatásban dolgozók ismerkedjenek meg a lélektan legújabb eredményeivel.⁹ Szerinte az I. Büntetőnovella csak akkor alkalmazható, ha a fiatakorú erkölcsi és értelmi fejlettségét, életviszonyait felméri. Lélektani ismeretek és kutatások nélkül nem lehet felismerni a közveszélyes büntetteseket.

A bírónak immár nemcsak a tettel, hanem a tettessel is foglalkoznia kell, amely munkája során segítőtje a bűnügyi lélektan. Ez abban az esetben lehetséges, ha a bírák alapos kriminálpszichológiai képzésben részesülnek. Ezt megelőzően azonban már az egyetemen fel kell készíteni a joghallgatókat a legalapvetőbb lélektani kérdésekből.

Másfél évtizeddel később úgy jellemzi Kármán a fiatakorúak büntető igazságszolgáltatásának rendszerét, hogy a századelőn fellobbant az újtási, javítási vágy, azonban a későbbiekben két szélsőséges irány jelent meg. Az egyik irány nem tartja valóságos életjelenségnek a fiatalok erkölcsi züllését, kriminalizálódását. A másik irány pusztán biológiai magyarázatot ad a bűnözésre, figyelmen kívül hagyva a társadalmi hatásokat. Kritizálja a gyakorlatot, amely megakadályozta a Kriminálpedagógiai Intézet hathatós működését. Véleménye szerint sem az orvosi, sem a jogi gyakorlatban nem érhetette el azt az eredményt, amit céljául tűzött ki.¹⁰

Ferenczi István egy bécsi pszichopatológiai konferencián értekezett arról, hogy mind a jogászokat, mind a törvényszéki orvosokat ki kell képezni az analízis területén. Míg a jogászok megtanulnák a pszichoanalízist, addig az orvosok lehetőséget kapnának a büntetésvégrehajtási intézetekben levő elítéltek tanulmányozására.¹¹ Továbbá a fogvatartottaknak is csak javát szolgálná az analitikusi munka, véli Ferenczi. Ő úgy tekint a bűnelkövetőre, mint aki megakadt a fejlődésben, vagy pedig visszaesett ősi fokokra. Meggyőződése, hogy az analitikus

⁷ Sándor József: A fiatakorúak javító jogrendszerének továbbfejlesztése. III. *Jogtudományi Közöny.* 1918/43. sz. 331-332. o.

⁸ *Uo.* 332. o.

⁹ Kármán Elemér: A törvényszéki lélektan és oktatása. *Jogtudományi Közöny.* 1911/ 50. sz. 431-433.o.

¹⁰ Kármán Elemér: A fiatakorúak javítónevelésének aktuális problémái. *Jogtudományi Közöny* 1926/1. sz. 4-5. o.

¹¹ Ferenczi Sándor: A pszichoanalízis és a kriminalitás. *Századunk.* 1928. III. évf. III. kötet 272-281. o.

módszer segítene a bűnözők kezelésében. Véleménye szerint úgy kell kezelni a bűnözőket, mint a gyermekeket. Az analitikus kezelés mellett nem lehet eltekinteni a nevelési rendszabályoktól sem. Álláspontja szerint a jellelemzés is segít a kriminalitás kutatásában. Úgy ítéli meg, hogy nem maga a bűnözői hajlam, hanem valamely ösztön szokatlan erőssége váltja ki a bűnözést. Az analízis szerinte megmutatta, hogy a kedvezőtlen körülmények között azok is betegessé vagy bűnözővé válhatnak, akik gyermekkorukban elfojtottak valamely megrendítő élményt. Más esetben a normális hajlandósággal született gyermek korán bűnöző irányba terelődik és az ismétlési kényszer hatása alatt cselekszik. Ferenczi nagy reménységgel tekintett az addig gyógyíthatatlannak tartott visszaesők kezelése, kriminálterápiája elébe. Egyetért Freuddal abban, hogy lehetnek úgynevezett „bűntudatból bűnözők” is, akik esetében a bűntudat van meg előbb és ennek a belső gyötrődésnek a levezetésére követnek el bűncselekményt, remélve, hogy az ezért kapott büntetés majd csökkenti a lelkiismeretfurdalásuk kínzó feszültségét. Épp emiatt tartja fontosnak Ferenczi a lélek és a tudattalan megismerését.

A szadisztikus ösztönkitörések jobb megismerését is elősegítheti a pszichoanalízis Ferenczi szerint. Amennyiben jobban ismeri a tudomány a neurózisok eredetét és mibenlétét, könnyebben meg lehet jósolni, hogy mely esetekben várható bűnös cselekedet az ösztönök veszedelmessé válásakor. Egyre többen ismerték fel annak szükségességét, hogy a legújabb tudományos eredményeket ismerje el és építse be a büntetőjogtudomány a maga rendszerébe. Dukes is nélkülözhetetlennek véli beemelni a pszichoanalízis legújabb eredményeit a jogtudományba.¹² Hiányolja, hogy Ferenczi munkásságát kevésbé ismeri el a jogász szakma, ami viszont előrehaladásának akadálya. Maga is elismeri, hogy a kriminológia nem egy területén okoz nehézséget a pszichoanalízis gyakorlati alkalmazása. Nyilvánvaló ugyanis, hogy egy magát a büntetőeljárás során védelmezni kívánó bűnelkövető nem fogja minden rejtett gondolatát feltárni a pszichoanalitikus előtt. Ferenczi javaslatát elfogadva Dukes is azt látja helyesnek, ha a jogerősen elítéltek kerülnek kriminálpszichológus elé. Nekik már nincs rejtegetnivalójuk, töltik a büntetésüket és így lehetőséget kapnak arra is, hogy könnyítsenek lelkiismeretükön. A kriminálpszichoanalízis egyúttal kigyógyíthatja őket bűnözési hajlamukból. „Az ilyen elítéltek lélekelemző vizsgálatával kezdődhetnek meg egyfelől a kriminogén lelki tényezők hathatós feltárása és ezzel a pszichoanalitikus kriminológia megalapítása, másfelől egyúttal a kriminálterápia: a szó legletisztultabb értelmében vett speciál-prevenció.”¹³

Hat évvel későbbi munkájában azt kérdezi, hogy lehetséges-e a kriminalitásnak, úgylis mint a társadalmi rendet veszélyeztető jelenségnek és az ellene való küzdelem szociológiai és politikai szükségességének tudományos alapon való megoldása?¹⁴ Tudományos megközelítés és alapok nélkül természetesen nem létezhet a jogtudomány, a büntető jogtudomány sem. Az új tudományok, új

¹² Dukes Géza: Pszichoanalitikus szempontok a vétkeesség jogtanában. II. *Jogtudományi Közlöny*. 1921/13. sz. 102-103. o.

¹³ *Uo.* 103. o.

¹⁴ Dukes Géza: Egy új büntetőjogi elméletről. *Századunk*. 1927. 76-79. o.

elméletek előtt nyitottnak kell lenni, így a pszichoanalitikus megközelítést is javasolja beépíteni a bűnügyi tudományok rendszerébe Dukés.

Hermann Imre az agressziót nem tekinti önálló ösztönnek. Sajátos felfogást vall az ún. megkapaszkodási ösztönről, amelyet a majomkölykökhöz hasonlóan az embercsecsemőknél is felfedezni vél. „Az agresszióösztön létezésének kérdését most már nem elméleti gondolatmenetek, hanem tapasztalati adatok alapján akarjuk megközelíteni.”¹⁵ Az agresszió sajátos forrása az embernél „...igen könnyen leválik eredeti céljáról és tárgyáról, és továbbterjed.”¹⁶ Hermann az embernél többek között az alábbi agresszió-forrásokat jelöli meg:

1. A megparancsolt testvéri szeretet.
2. A megkapaszkodás megvonása.
3. A gyakran dühöngő éhínségek.
4. Pszichopatológiai eltolódások a tömegben.
5. Az erőszak szolgálatában álló intézmények.
6. Az igazság ideáljának megsértése.

További három olyan agresszió-forrásról is szól, amely az embernél és más főemlősnél egyaránt jelen van:

1. A vezető dominancia erejének fellazulása.
2. A testvér ellenségeskedés.
3. A megtámadtatás.

Hermann az agresszió elleni harc során három módot lát a társadalmi beilleszkedés elősegítésére:

1. az idomítást
2. az utánzást
3. énként önformáló tevékenységét.

Magyarországon Máday István, az individuálpszichológus Adler tanítványa és barátja szervezte meg a nevelési tanácsadást. A nevelési tanácsadás a gyermekterápia, családterápia, gyermekvédelem, fejlesztőpedagógia ötvöztetésével nagy segítséget nyújtott a nehéz helyzetben levő, a deviancia területére is tévedő fiataloknak. „Máday 1896 és 1900 között jogot hallgatott, a gazdasági élet etikájáról nyújtotta be doktori értekezését Földes Bélának, a neves közgazdásznak és statisztikusnak. Később elvégezte az orvosegyetemet. ...Bécsben személyesen is kapcsolatba került Alfred Adlerrel, csatlakozott a megalakuló Pszichoanalitikus Társasághoz, majd az Adler és Freud közötti szakítás után Adler köréhez tartozott. ... Budapestten vezette az Individuálpszichológiai Olvasókört, melynek egyik találkozóján a Bécsből hazatelepült Rácz Jenő Adler javaslatára egyesület létrehozását indítványozta: 1927. november 2-án létre is hozták a Magyar Individualpsychológiai Egyesületet, amely hivatalos beszűntetéséig (1950. május 31-ig) működött; az alapítástól a beszűntetésig Máday István volt az elnöke.”¹⁷

¹⁵ Hermann Imre: *Az ember ősi ösztönei*. Magvető, Budapest, 1984. 345. o.

¹⁶ *Uo.* 354. o.

¹⁷ Szabó Lőrinc: Erzsike. (1955) *Digitális Irodalmi Akadémia* Huszonöt év Szabó Lőrinc és Vékesné Korzát Erzsébet levelezése Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2011.

Szondi szerint sorsunkat meghatározzák génjeink, így az is a géneken múlik, hogy valaki bűnöző lesz-e vagy sem.¹⁸ A sorsanalízis a genotropizmusra épül. A genotropizmus szerint valamely személy génállományára a hozzá hasonló felépítésű ember génállománya vonzást gyakorolhat. A paroxizmus kifejezés a feszültség, a feltöltődés és a kirobbanás folyamatát hivatott érzékeltetni. Szerinte a paroxizmus körébe tartozik a pirománia, a kleptománia, a csavargás is. 1937-ben ír először Szondi a paroxizmusról Káin indulati gyilkossága kapcsán. Paroxizmálisnak azt a lelki folyamatot tekintette Szondi, amikor a felgyülemelő durva indulatok hatására a személy ösztönzést nyer, ezek bujtogatják, ingerlik. Ekkor az ösztönerő fokozatos felduzzadását, rohamszerű kirobbanását és az ezt követő apályt vizsgálta Szondi. Ez az ösztöntényező teszi az embert a düh, a gyűlölet, a harag, a bosszú, az irigység, a féltékenység és a durva indulatok hatására gyilkossá. E fázis után következik be az epileptiform szakasz. Szondi nagy figyelmet szentelt az epilepsziásoknak, így az epilepsziában szenvedő Dosztojevszkijnek is. Dosztojevszkij hősei között sok az epilepsziás, Szondi többször hivatkozott arra, hogy a Karamazov testvérek is a sorsanalízis felé irányította a figyelmét.

Szondi szerint Káin, a törvényszegő, a Gonosz megtestesítője. A sorspszichológia felfogása szerint az ember Káin-természete azért nem semmisíthető meg, mert az veleszületett hajlamból ered. Meggyőződése, hogy vannak Káin-hajlamú emberek, akik a Mózes-alkatú emberektől eltérően, nem képesek megküzdeni indulataikkal és embertársaik ellen fordítják azokat. Könyvében egy történészt, Volzot idézi, aki így sommázza az emberiség történelmét: „Törzs törzs ellen, falu a város ellen, lovag a polgár ellen, a fejedelem az egyház és a nemesség ellen, a hívő a hitetlen ellen, a kultúrnemzet a természeti népek ellen, a nemzetek az elnyomók ellen, a kontinentális hatalmak a tengeri hatalmak ellen, az államszövetségek a szuperhatalmak ellen, a világrenszerek a világhatalmi törekvések ellen harcolnak, és ugyanígy a paraszt a földesúr ellen, a polgár a kivételezettek ellen, a liberálisok a bürokrácia ellen, a képviselő a korona ellen, a pacifista a fegyverkezés ellen, a munkás a tőke ellen, a terrorista a többség ellen, az anarchista a mindenható állam ellen harcol.”¹⁹ Maga Szondi a következőket teszi ehhez hozzá: „Káin uralkodik a világon. ... Ő irányítja az embert a bölcsőtől a koporsóig, a világot pedig a kőkorszaktól az atomkorig és még azon is túl.”

Egyetértőleg idézi könyvében Exner 1939-es tételét, mely szerint a genuin epilepszia és a kriminalitás között létezik örökletes összefüggés. Utal Stumpfl 1935-ös vizsgálataira, amelyek kimutatták, hogy a tettelegességet elkövető visszaeső bűnözők és rokonaik között, akik ismételt testi sértés és emberölés miatt voltak büntetve, az epilepszia halmozottan fordul elő. Szondi a „káini gyilkoló indulatot” öröklött, paroxizmális-epileptiform hajlamnak tekinti.

György Júlia orvosként az antiszociális gyermekekkel foglalkozott. 1919-ben a Fiaalkorúak Bírósága melletti Kriminálpszichológiai laboratórium munkatársa volt. Utóbb klinikai kriminálpszichológusként dolgozott. Szerinte, amíg a gyermek az elintézetlen agresszív indulatok hatása alatt van, nem várható, hogy felhagy a

¹⁸ Szondi Lipót: *Káin, a törvényszegő Mózes, a törvényalkotó*. Gondolat, Budapest, 1987.

¹⁹ Uo. 40. o.

bűnöző életmóddal. „Nem maga a kriminalitás ténye tehát a döntő és nem abból lehet következtetni az eset súlyosságára, hanem sokkal inkább a mögötte levő, előbb vázolt érzelmi állapot minőségéből.”²⁰ Megcáfolja azt az állítást, miszerint a sérült agyú és értelmi fogyatékos gyermekek között több lenne a bűnelkövető. Több évtizedes vizsgálódásai alatt azt találta, hogy a gyermekkorú bűnelkövetők egy csoportjában kifejezetten magas intelligenciaszint figyelhető meg. A fő veszélyt ő az érzelmileg sérült gyermekeknél látja. A züllött gyermekek esetében az a legfontosabb, hogy idejében kerüljenek értő nevelői kezekbe, hisz minél fiatalabb a gyermek, annál rugalmasabb, és az elszenvedett ártalmak súlyossága ellenére is joggal remélhető a reszocializálás lehetősége. Más esetekben a nevelés már nem elegendő, szükség van pszichoterápiára illetve gyógyszeres kezelésre is. A pubertásban a skizofrénia és az epilepszia vezethet kriminális cselekedetekhez. Végső megállapítása szerint a bűnözés nem függ össze szorosan az intelligencia hiányával, és nem áll egyenes arányban vele. Kóros alkati, veleszületett testi ártalmaktól sem függ a kriminalitás. A bűnözés mögött egy sajátságos érzelmi, indulati állapot áll a gyermekkorúak esetében. A diszharmonikus gyermekeknek rossz a kapcsolata a realitással, amely egocentrikus és affektív gondolkodást eredményez náluk.

A kriminális személyiség esetében agresszív és depresszív állapot a jellemző, ahol a pozitív élmények, érzések háttérbe szorulnak. A bűnözési tünetegyüttes létrejöttében a nevelődési, mikrokörnyezeti ártalmaknak van fő szerepük, az alkati sajátosságok ez esetben csak másodlagosak. A bűnözés megelőzése szerinte ezért a nevelők, a mentálhigiénés intézmények, végső soron pedig az egész társadalom feladata. György Júlia az elsők között rögzíti, hogy a bűnöző gyermekek és fiatalok esetében nem a megtorlás a helyes reakció az általuk elkövetett bűnre, hanem átnevelésük, gyógykezelésük, gyógynevelésük érheti el a kívánt célt. Gyermekvédelmi, pedagógiai szervek feladata az átnevelés, helyes útra térítés. Abban az esetben, amikor a bűnüldöző szervek is foglalkoznak velük, pszichológus és pszichiáter szakértő bevonása nélkülözhetetlen a vizsgálat során.

Németh Péter a századelő egyik leghíresebb bírása egész munkássága alatt a fiatakorúak büntető igazságszolgáltatása érdekében harcolt. Szerinte a fiatakorúak züllését felügyelettel, pártfogói neveléssel lehet megelőzni, amelyhez azonban a két világháború között kevés szakképzett munkaerő állt rendelkezésre.²¹ Idéz az 1913. évi VII. tc. indoklásából: „A törvényhozás a joghatóság ily módon való szabályozásával a fiatakorúak bíróját a céltudatos társadalompolitika és a nemzeterősítés egyik leghatályosabb szervévé tette, mert kezében összpontosította az anyagi és alaki gyermekvédelem minden szálát.”²² Ha a háborúk nem avatkoztak volna közbe, valószínűleg e téren is jóval előrébb járt volna a fiatakorúak büntető igazságszolgáltatása.

A magyar szakemberek mind a kriminálpedagógia, mind a kriminálpszichológia területén rendkívüli elhivatottságú, nagyon felkészült tudósok voltak. Az ország történelmének tragikus alakulása, a két világháború ezen a téren is visszavetette a

²⁰ György Júlia: *A „nehezen nevelhető” gyermek*. Medicina. Budapest, 1978. 82. o.

²¹ Németh Péter: *A gyermekvédelem egységesítése. Városi Szemle*. 1932. 18. évf. I. sz. 738-761. o.

²² *Uo.* 744. o.

fejlődést. A második világháború után indulhatott meg ismét munka a gyermekvédelem, a fiatalok bűnözők sajátos elbírálása és a kriminálpszichológia területén.
